

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

תוכן

- א. ישיב גאולתו אמר רחמנא לרבות שוה כסף ככסף..... 1
- ב. בתורת כסף הוא נקנה ואין נקנה בתורת תבואה וכלים ומאי נינהו חליפין..... 3
- ג. ולרב נחמן דאמר פירות לא עבדי חליפין..... 3
- ד. עגל זה לפדיון בני טלית זה לפדיון בני לא אמר כלום עגל זה בחמש סלעים לפדיון בני טלית זו בחמש סלעים לפדיון בני בנו פדוי ... וכגון דקביל בהן עילויה ... לדידי חזי לי חמש סלעים..... 4
- ה. התקדשי לי במנה ונתן לה דינר הרי זו מקודשת וישלים ... כמאן דאמר לה על מנת דמי 5
- ו. כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי..... 5
- ז. התקדשי לי במנה והיה מונה והולך ורצה אחד מהן לחזור אפילו בדינר האחרון הרשות בידו ... אמר לה התקדשי לי במנה זו ונמצא מנה חסר דינר או דינר של נחשת אינה מקודשת דינר רע הרי זו מקודשת ויחליף ... מונה והולך שאני דדעתה אכוליה..... 6
- ח. דינר רע ... דנפיק על ידי הדחק..... 7
- ט. אמר לה התקדשי לי במנה והניח לה משכון עליה אינה מקודשת..... 7
- י. קידשה במשכון מקודשת ... במשכון דאחרים..... 8
- יא. מניין לבעל חוב שקונה משכון שנאמר ולך תהיה צדקה אם אינו קונה צדקה מנין מכאן לבעל חוב שקונה משכון..... 9
- יב. התקדשי לי במנה נטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד אינה מקודשת ... שדיתניהו קמיה דלא הוה קידושין..... 10
- יג. התקדשי לי במנה תנם לאבא ולאביך אינה מקודשת על מנת שיקבלום לי מקודשת 10
- יד. התקדשי לי במנה תנם על גבי סלע אינה מקודשת ואם היה סלע שלה מקודשת ... סלע של שניהם מהו תיקו..... 11
- טו. התקדשי לי בככר תנהו לכלב אינה מקודשת ואם היה כלב שלה מקודשת ... כלב רץ אחריה מהו ... תיקו..... 12
- טז. התקדשי לי בככר תנהו לעני אינה מקודשת אפילו עני הסמוך עליה..... 13

דף ח.

א. ישיב גאולתו אמר רחמנא לרבות שוה כסף ככסף

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

עבד עברי¹ שמכרוהו ב"ד והמוכר עצמו² נקנה בכסף ובשוה כסף ובשטר, כמו שיתבאר להלן דף יד: בעז"ה"ת. ואחד המוכר עצמו בין לישראל בין לעכו"ם, ואחד שמכרוהו ב"ד הרי זה מגרע מפדיונו ויוצא.

כיצד הרי שמכרוהו בששים דינרים ועבד ארבע שנים ומצאה ידו הרי זה נותן עשרים דינרים ויוצא לחירות, וכן אם מכר עצמו בארבעים דינרין לעשר שנים הרי זה מגרע ארבעה דינרין לכל שנה שעבד ונותן הנשאר כסף או שוה כסף ויוצא.

וכן הנמכר לעכו"ם מחשב הדמים לפי השנים הנשארות עד שנת היובל שנאמר (ויקרא כה פסוק ג) וַחֲשַׁב עִם קֹנָהוּ מִשְׁנַת הַמָּכָרוֹ לוֹ עַד שְׁנַת הַיִּבּוֹל, כיצד מכר עצמו במאה ונשאר ליובל משנת מכירה עשר שנים מחשב עשרה לכל שנה שעבד וגורע הדמים ומשיב השאר כסף, לא תבואה ולא כלים שנאמר (שם) כֶּסֶף מִמָּכָרוֹ, בכסף³ הוא נגאל מיד העכו"ם, ואינו נגאל בשוה כסף. וי"א⁴ שגם בנמכר לעכו"ם נגאל בשוה כסף.

¹ רמב"ם הלכות עבדים פרק ב הלכה א ח

² עיין כסף משנה א

³ בת"כ בכסף הוא נגאל ואינו נגאל לא בתבואה ולא בכלים בכל אתר את עבד שוה כסף בכסף והכא לית את עבד שוה כסף בכסף אמר ר' אבא מרי שניא היא ששנה עליו הכתוב כסף מכסף. כסף משנה הלכה ה. גירסת הירושלמי (קידושין פ"א ה"ב) בכסף הוא נגאל לא כהבבלי (שם ח' ע"א) בכסף הוא נקנה, ולכן סבר דבשוה כסף אינו נגאל [והבבלי לא פליג בזה] לכן אמר דבכל מקום דאיתרבי שוה כסף בכסף הוה"ד קרקע ובנמכר לגר תושב ועו"ג, דאסור להקנות להם דבר המחובר לקרקע דכתיב (דברים ז', ב') לא תחנם, לא תתן להם חניה בקרקע (עו"ז כ' ע"א), לכן בקרקע ודבר המחובר לקרקע ודאי דאינו נפדה, רק בתבואה וכלים סד"א דנפדה, לכן תנא קרא כסף תרי זימני, למעט דוקא בכסף נפדה לא בתבואה וכלים. ושעמו מושכל, דהתורה חששה הרבה שלא יגלוס עליו, וחשב עם קונהו, לכן אם יתן לו שוה כסף יאמר העו"ג ששמו הרבה משויין, לכן אמרה תורה שרק בכסף הוא נגאל. אולם זה דוקא בע"כ דאדון, ככל היוצא בגרעון כסף, אבל מדעתו ורצונו של האדון יוצא אפילו בשוה כסף, וזה שאמר הירושלמי שם, שאם ביקש לגרוע כו', פירוש אם האדון ביקש לגרוע להוציאו לחירות ע"י גרעון, שמגרע ויוצא אפילו בתבואה אפילו בכלים, ונכון. אור שמח שם.

⁴ בפלוגתא דרבה ורב יוסף דשיראי תירין רבא לפי המסקנא דקי"ל כר"ג דפירי לא עבדי חליפין דלית ביה שוה פרוטה וברייטא לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא כסף דאי אית ביה שוה פרוטה אין אי לית ביה שוה פרוטה לא אבל תבואה וכלים אימא מקרבא הנאתיהו גמרה ומקניא נפשה קמ"ל משמע דאליבא דכולהו פשיטא להו דנפדה בשוה כסף אפילו בעבד עברי הנמכר לעכו"ם דהא קרא דמכסף מקנתו בע"ע הנמכר לעכו"ם כתיב וא"כ איך כתב רבינו ז"ל דבע"ע הנמכר לעכו"ם אינו נפדה בשוה כסף אבל נמכר לישראל הוי בשוה כסף דהא בגמרא לא משמע הכי כדכתיבנא ועוד מנ"ל לחלק בכך דקרא דשיב דמרבה שוה כסף בנמכר לעכו"ם כתיב וכן כסף ממכרו ומכסף מקנתו ביה כתיב ומנין לו לאוקמי חד בנמכר לישראל וחד בנמכר לעכו"ם. וראיתי לסמ"ג עשין סימן פ"ד שכתב כמו שכתבתי וז"ל אחר שכתב שנאמר כסף ממכרו בכסף הוא נגאל ואינו נגאל בתבואה וכלים ומעמידו רבה שהלכה כמותו לגבי רב יוסף בדלית ליה שוה פרוטה והוצרך למעם מפני שהנאתן מזומנת הייתי סבור שיחשבוה כשוה פרוטה ע"כ. הרי מבואר כמו שכתבתי וא"כ יש תימה על רבינו ז"ל. ומ"מ יש לתמוה על סמ"ג ג"כ דלמה הניח קרא דמכסף מקנתו האמור בברייטא בגמ' דידן והביא קרא דכסף ממכרו האמור בירושלמי. מיהו הא ודאי אינה קושיא כל כך אבל דברי רבינו ז"ל צריכים עיון. להם משנה שם הלכה ת. ואפשר לומר דרבינו ז"ל כיון דהוא דבירושלמי פריך הכי בפשיטות בכל אתר את עבד שוה כסף בכסף והכא לית את עבד שוה כסף בכסף ומאי פריך והא הכא נמי אמר רחמנא ישיב לרבות שוה כסף אלא על כרחך דשיב איצטריך למלתא אחרית, וכיון שכן לאסכומי תלמודא דידן עם תלמוד ירושלמי מפרש ליה רבינו הכי. יוסף חי שם

הלכות הדרף היומי

מסכת קידושין

ב. בתורת כסף הוא נקנה ואין נקנה בתורת תבואה וכלים ומאי נינהו חליפין

עבד עברי אינו נקנה בחליפין⁵, וי"א⁶ שגם אינו קונה עצמו בחליפין וי"א⁷ שקונה עצמו בחליפין.

ג. ולרב נחמן דאמר פירות לא עבדי חליפין

קנין חליפין⁸ הוא חליפין ממש שמחליף עם חברו דבר בדבר בשוויים⁹. והקנין הוא ע"י שמושך (או עושה קנין אחר) האחד בחפץ של חברו, נקנה החפץ שלו לחבירו בלי שום קנין נוסף, בכל מקום שהוא,

⁵ במשנה למלך שם הלכה א דייק מהרמב"ם מדלא הזכיר חליפין משמע דס"ל דאינו נקנה בחליפין וליכא למימר דבכלל כסף הוא דהא לקמן פ"ה בדין עבד כנעני כתב נקנה בכסף או בחליפין וה"נ מוכח מפ"ק דקידושין (דף כ"ב) והיינו מדאמרינן בפ"ק דקידושין (דף ח') ואינו נקנה בתורת תבואה וכלים ומאי ניהו חליפין ואף על גב דלר"נ דס"ל דפירות לא עבדי חליפין לא נפקא האי דינא מ"מ ס"ל לרבינו דהדין הוא מוסכם וליכא נפקותא בין ר"נ ולמאן דפליג עליה אלא בפירושא דברייתא דאינו נקנה בתבואה וכלים וכן נראה מדברי התוספות ... והרב מוהרימ"ט בחידושו לקידושין (דף ל"ז) כתב דיש להוכיח דאין עבד עברי נקנה בחליפין מדממעטין בפ"ק דקידושין (דף ט"ז) חזקה מוהתנחלתם אותם בחזקה ולא אחר בחזקה ה"ה דממעטין נמי חליפין.

⁶ במשנה למלך שם ונראה דה"ה נמי דאינו קונה עצמו בחליפין דאם היה קונה את עצמו בחליפין היה נקנה ג"כ וכמ"ש הריטב"א עלה דההיא דגרסינן בפ"ק דקידושין (דף י"ד) והפדה מלמד שמגרעת פדיונה ויוצאה וכ"כ התוספות בפ"ק דקידושין (דף ח') וכבר כתבנו דדבריהם שם הם לפסק הלכה.

⁷ הרב מהרימ"ט ז"ל כתב שם ובדף מ' דעבד עברי קונה את עצמו בחליפין. ועיין שער המלך שם שהשיג, והנה מה שכתב המשנה למלך שמדברי הריטב"א נראה דאם היה קונה היה נקנה דבריו תמוהים שמדברי הריטב"א מבואר איפכא דס"ל כדעת מוהרימ"ט דלא תליא הא בהא לפום המסקנא דהתם, קשיא לי לדעת הריטב"א ומוהרימ"ט ז"ל דס"ל דלא תליא הא בהא מהא דאמרינן התם דף ח' מכסף מקנתו בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתבואה וכלים ופרכינן האי תבואה וכלים היכי דמי אילימא דלא מקנייה כלל ישיב גאולתו אמר רחמנא לרבות שוה כסף בכסף כו' והשתא מאי קושיא אימא דלענין קונה את עצמו ה"נ דמהני אפילו בשוה כסף ולענין שהוא נקנה בעינן כסף ממש דומיא דחליפין שכתב מוהרימ"ט דאע"ג דקונה את עצמו אינו נקנה ורש"י ז"ל שם כתב וז"ל ישיב כו' וכיון דמפריך ביה אקנויי נמי מקני בה דכתיב גאולתו מכסף מקנתו ודו"ק.

⁸ שו"ע ונו"כ חו"מ רג א

⁹ להבדיל מקנין סודר שנקרא גם חליפין, כשם המושאל, שאינו אלא קונה ע"מ להקנות, ואינו מקפיד בשווי הסודר שקונה בו.

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

כל דבר נקנה¹⁰ וקונה בחליפין בשוויים, בין קרקע ובין מטלטלין, חוץ ממטבע שאינו קונה ואינו נקנה בתורת חליפין, ונחלקו הפוסקים אם קונים בפירות בתורת חליפין בשוויים¹¹. אולם זה רק שאין קונים בהם, שאם משך האחד הפירות אין השני קונה החליפין, אבל לכו"ע פירות נקנין בחליפין¹².

ד. עגל זה לפדיון בני טלית זה לפדיון בני לא אמר כלום עגל זה בחמש סלעים לפדיון בני טלית זו בחמש סלעים לפדיון בני בנו פדוי ... ונגזר דקביל כהן עילויה ... לדידי חזי לי חמש סלעים

הפודה את¹³ בנו בכורו ונתן לכהן כלי או כל שוה כסף, שאינו שוה בשוק ה' סלעים וקבלו הכהן בה' סלעים שאמר לדידי שוה לי ה' סלעים וי"א¹⁴ אף על פי שלא אמר. הרי בנו פדוי, והוא שישוה חמשה סלעים לשום אדם¹⁵.

¹⁰ שו"ע שם א, ג, י, שקנין בתורת חליפין הוא מדין מקח והוא דבר המסוים, שמיוחד זה חליפי זה, ולכן כשמשך האחד בשל חבירו קונה חבירו בשלו, אבל מטבע אינו מקח אלא דמים, ולכן המושך המטבע אינו אלא כמי שנתן דמי המקח, ודינו כקנין כסף, אבל לא בתורת קנין חליפין. וכן אינו נקנה בחליפין, שהמושך בחפץ נתחייב אמנם חבירו בדמי המקח, אבל אין הקנין חל על המטבע שיהא חייב לתת לו אותן דמים, ואפילו ייחד לו מעות מסוימים בחליפי המקח, אינם נקנים למוכר אלא מתורת התחייבות, בקצה"ח תמה דקרקע אינו כלי ואמאי מהני חליפין בקרקע, והביא בשם הש"מ דלא מהני אלא בחליפי שוה בשוה דמהני אף בפירות, ולדעת הפוסקים דפירי לא עבדי חליפין אפילו שוה בשוה, ע"כ צ"ל דקרקע מיקרי כלי, וכתב בערוה"ש שמדברי הפוסקים נראה דאף באינו שוה בשוה מהני בקרקע, פתחי חושן חלק ח פרק ז הערה לח.

¹¹ ברמ"א שם סוף סעיף א הביא ב' דיעות בזה, כמבואר בב"י שנחלקו הראשונים בזה, שדיעה ראשונה ס"ל שלא מיעטו פירות מדין קנין חליפין אלא בתורת קנין סודר דבעינן כלי דוקא (וגם בעל חי הוא כלי), אבל בתורת חליפין שוה בשוה לא בעינן כלי. והוא שיטת ר"ת בתוס' ב"מ דף מו: ודף מז, ולשיטתו מ"ש המחלוקת פרה בחמור היינו בשר פרה דהוי פירי, אבל פרה וחמור חיים הוי כלי, ודיעה שניה ס"ל שגם בתורת חליפין בשוויים נתמעטו פירות, והכריע הגר"א כדיעה ראשונה, ועי' מחנ"א ה' קנין חליפין סימן ב.

¹² ומ"מ כתב בחידושי רעק"א בסימן קצה סעיף ב שאם מכר לו פירות תמורת כלי מסוים, כיון שמשך זה הפירות נתחייב לתת לו הכלי בתורת חיוב, אבל לא נקנה לו הכלי, וכ"כ במחנ"א דיני דשלב"ל סימן ג, והוסיף שאפילו לא היה חפץ התמורה ברשותו של לוקח, הרי יכול להתחייב בדשלב"ל, ובמשפט שלום סימן רט הביא דברי המחנ"א והביא גם בשם תמים דעים להראב"ד שפסק שאפילו בקנין סודר קונה גם דשלב"ל, דהוי כנשתעבד חליפי הסודר, אבל מדברי התוס' ביבמות (דף צג) גבי שדה זו לכשאקנה קנויה לך משמע שדשלב"ל אינו נקנה בק"ס, ובתשב"ץ משמע דגם חליפין שוה בשוה אינו קונה דשלב"ל, וסיים שקשה להוציא ממון עפ"י סברת המחנ"א.

¹³ שו"ע ונו"כ יו"ד שם ה

¹⁴ הגהות מחנה אפרים ומעמו דכיון שקבלו בפרה"ב הוי כאלו אמר.

¹⁵ ודעת הרמב"ם הלכות ביכורים פרק יא הלכה ז שאינו צריך שישוה לכל אדם ועיין דרך אמונה שם נ שכתב שדעת רוב הראשונים דדוקא במי שדרכו להתייקר לפעמים בדבר כזה ולשלם יותר מדמיו עד ה' סלעים מפני שצריך לו ביותר אז מהני מה שאומר לדידי שוה לי אבל לא במי שאין דרכו להתייקר בזה ויש מחלקין דבסודר

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

ואם אינו שוה חמשה סלעים לשום אדם, י"א¹⁶ שאינו פדוי וחוזר ומברך דלאו כלום עבד, אם לא שחזר ופדה תוך כדי דיבור לברכה, וי"א¹⁷ שהרי זה פדוי.

ה. התקדשי לי במנה ונתן לה דינר הרי זו מקודשת וישלים ... כמאן דאמר לה על מנת דמי

המקדש אשה¹⁸ ואמר לה הרי את מקודשת לי במאה דינרים ונתן לה אפילו דינר אחד וקבלתו, הרי זו מקודשת מיד והוא ישלים לה השאר¹⁹, שזה כמו שאמר הרי את מקודשת לי בדינר זה על מנת שאתן לך מאתים וזו שהיא מקודשת לו מעכשיו²⁰, שכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי.

ו. כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי

כבר התבאר במסכת גיטין דף עד. שמקדש אשה ונתן לה פרוטה²¹ ואמר לה התקדשי לי בפרוטה זה על מנת שאתן לך מנה, כשיתקיים התנאי חלין הקידושין למפרע אף על פי שלא אמר מעכשיו, שכל האומר על מנת כאומר

שאין דרך בנ"א להתייקר וכן כל כה"ג בזה צריך דוקא אדם חשוב שצריך לזה ואז מועיל כשאומר לדידי שוה לי אבל בשאר דברים שצריך לכל אדם ודרכן להתייקר לפעמים כל אדם נאמן לומר לדידי שוה לי וי"א דאדם חשוב א"צ שיאמר לדידי שוה לי אלא כיון שלוקחו בה' סלעים לפדה"ב מהני אבל אדם שאינו חשוב צריך שיאמר לדידי שוה לי.

¹⁶ ערך לחם להריק"ש שם.

¹⁷ דעת הט"ז והש"ך שם ה', משמע שאפי' אינו שוה לשום אדם כיון שהכהן מקבלו בפירוש בעד ה' סלעים ה"ז פדוי, וכך למדו בדעת הרמב"ם ביכורים פרק יא הלכה ז', ועי' בר"י קורקוס שמצדד דרך בדיעבד מהני לדעת הרמב"ם

¹⁸ שו"ע ונו"כ אבהע"ז כמ"ז

¹⁹ כל' ואם לא ישלים אינה מקודשת כמו שאמר ע"מ ומיהו לקמן בס"י ל"ח סעיף ג' כתב דיש חולקין דגם בע"מ צריך תנאי כפול. ח"מ שם יא. אבל בב"ש יב כתב ואם לא נתן השאר בטילים הקדושין אף על גב דלא הזכיר שום תנאי הוי כאלו התנה תנאי וכפל כ"כ הרא"ש ור"י ואישתמטא לח"מ. ועיין אבני מילואים שם יד אמנם לטעמא דהרא"ש לא ירדנו דאמאי הוי כאילו התנה תנאי כפול יותר משאר תנאים דבעי כפילא. והביא מהרשב"א דטפי עדיף כי לא אדכר תנאי מפורש אלא שמעשיו מוכיחין עליו ממי שיזכיר תנאי שלא כדרך תנאי שבכתוב כמו שאנו עתידין לכתוב בשם רבותינו בעלי התוס' עכ"ל. וזה נראה טעמא דהרא"ש דס"ל לחלק בין גילוי דעת ובין היכא דהזכיר תנאי ולא כפל וכ"כ באשר"י פ' מי שאחז, ועיי"ש שהאריך

²⁰ לבוש שם וט"ז יב

²¹ שו"ע ונו"כ שם לח' ו

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

מעכשיו דמי²², ואפילו אם קבלה הקידושין מאחר קודם שנתקיים התנאי ואח"כ נתקיים התנאי, חלין קידושי ראשון למפרע ואין קידושי השני כלום.

ובדף עה: שם התבאר שבכל תנאי שיש בו מעכשיו או על מנת, יש אומרים²³ שא"צ לכל משפטי התנאים, ויש חולקים²⁴.

יש אומרים²⁵ שא"צ למשפטי התנאים אלא כשאמר בלשון אם יהיה, אבל אם אמר לכשיהיה אין צריך, וכן בדבר שמשיר בגוף המקח²⁶.

ז. התקדשי לי במנה והיה מונה והולך ורצה אחד מהן לחזור

אפילו בדינר האחרון הרשות בידו אמר לה

התקדשי לי במנה זו ונמצא מנה חסר דינר או דינר של

נחשת אינה מקודשת דינר רע הרי זו מקודשת ויחליף ...

מונה והולך שאני דדעתה אכוליה

מה שהתבאר שהמקדש אשה²⁷ ואמר לה הרי את מקודשת לי במאה דינרים ונתן לה אפילו דינר אחד וקבלתו, הרי זו מקודשת מיד והוא ישרים לה השאר, במה דברים אמורים בשאמר לה במאה דינרים סתם, אבל אם פירש ואמר לה הרי את מקודשת לי במאה דינרין אלו, והתחיל למנות לתוך ידה²⁸, וי"א שבאחד מהם או שאמר דינרים אלו או שהתחיל למנות לתוך

²² ע' סי' קמ"ג סעיף ב' כתב הרמ"א די"א דע"מ לאו כמעכשיו ושם כתב הש"ע דעה זו ע"פ מה שכתב בבב"ב וא"י למה השמיטו הכא ואולם צ"ע מי ומי הם החולקים כי עדיין לא מצאתי אותם להדי'. בית מאיר שם

²³ שו"ע אהע"ז סימן לח סעיף ג, והוא מדברי הרמב"ם בפ"ו מה' אישות שכתב שא"צ לכפול תנאי ולא להקדים התנאי על המעשה, אבל צריך להתנות בדבר שאפשר לקיימו, ועי' בנו"כ שם שתנאי שאי אפשר לקיימו לאו מתנאי דב"ג ובר נפקי אלא סברא היא, וכתב בב"ש שם דה"ה תנאי ומעשה בדבר אחד אינו מעכב, אבל הן קודם ללאו גם כמעכשיו מעכב, ועי' באבן האזל שם.

²⁴ שו"ע אהע"ז שם, והוא מדברי המור בשם התוס' והרא"ש, ועי' שו"ת הרא"ש כלל פא סימן א, ועי' באבני מילואים שם.

²⁵ נה"מ סימן רז סק"א, כגון שאמר לכשיהיה לי דמים אחזיר לך, אין זה תנאי אלא כמו לזמן, כמו במגרש לאחר ל' דלא בעינן משפטי התנאים.

²⁶ נה"מ שם ובסימן ריב סק"ד, כגון שאמר על מנת שדיומא העליונה שלי, או שמשיר לו המתנות, שאין זה תנאי אלא שיויר, וכן בע"מ שאין בו אונאה וכיוצא בזה, וכ"כ במשפ"ש בשם שו"ת רח"כ במי שנתן עובדו לאשתו והיא חייבת להספיק לעשרה לומדים למשך שנה לעלוי נשמתו, שאין זה תנאי אלא שיויר ומוציאין ממנה כדי הספקה ללומדים כפי שצוה הבעל.

²⁷ שו"ע ונו"כ אבהע"ז כמ"ז

²⁸ דברי הרב בכאן הועתקו מלשון הרמב"ם פ"ז מה"א דין י"ז ומשמעו' לשונו דאף אם לא היה מונה והולך רק אמר סתם התקדשי לי במנה זו ונתן לה בבת אחת ואחר כך נמצ' חסר דינר ג"כ אינה מקודשת והיינו סיפא

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

ידה, אינה מקודשת עד שישלים לה, ואפילו בדינר האחרון שניהם יכולין לחזור זה בזה, שכיון שאמר אלו לא היה דעתה להתקדש אלא במאה שאמר לה שהיתה סבורה שהם כולם בידו, הילכך אינה מקודשת אלא אם כן אמר לה הדינר החסר יהא עלי במלוא ונתרצית היא.

יש אומרים²⁹ שהמקדש אשה ואמר לה הרי את מקודשת לי במאה דינרים ונתן לה אפילו דינר אחד, או אם לא חסר אלא דינר אחד, הרי זו מקודשת מיד והוא ישלים לה השאר. ויש אומרים³⁰ שבחסר דינר אחד אינה מקודשת, שהיא לא היתה דעתה אלא על כל המאה, ואם לא חסר אלא אחד היא בוששת לתובעו ואינה מתקדשת.

וכן אם לא מנה לתוך ידה אלא נתן לה הכל בבת אחת לידה, ומנאה היא ונמצא מאה חסר דינר, או נמצא אחד מהם דינר של נחשת או רע ולא הכירה בו תחלה וקבלתו, אינה מקודשת ויכולין לחזור בהן. ויש אומרים³¹ שאפילו חזרה אינה צריכה אלא אינה מקודשת כלל עד שיחזור ויאמר לה אחר כך התקדשי לי בזה והיא שתקה ולא החזירתו, שאז הוא ספק קידושין דמספקין כיון ששתקה נתרצית, או שמא על דבריו הראשונים היא סומכת ואינה חוששת לדבריו אלא להשיב עליהם, ואם יכולה להוציאו על ידי הדחק הרי זו מקודשת, אבל הוא עליו בחוב וצריך להחליפו.

ח. דינר רע ... דנפיק על ידי הדחק

דינר רע שיכולה להוציאו על ידי הדחק אינו מחסר ממה שנתן לה במקרים הנ"ל והרי היא מקודשת.

ט. אמר לה התקדשי לי במנה והניח לה משכון עליה אינה מקודשת

דבריית' והריש' והסיפ' במנה זו מיירי וכדמסיק בגמ' ודלא כאוקימת' דרב אשי וכמ"ש המ"מ דנתבאר מדברי הרמב"ם שאין הלכה כאוקימת' דרב אשי והטעם כו' ע"ש והיינו התוספת' שהעתיק הרי"ף אבל במונה והולך במנה סתם לא הוי כמנה זה ודלא כרב אשי נמצ' לדעת הרי"ף והרמב"ם העיקר תלוי באומר מנה זה ומונה והולך דנקט משום דבעי למתני דשניהם יכולים לחזור בדינר האחרון. ח"מ שם יג. ב"ש יד

²⁹ שו"ע ונו"כ אבהע"ז כט ז והוא לשון הרמב"ם ונתן לה אפילו דינר משמע דכ"ש אם נתן לה צ"ט ולא אמרינן מנה חסר דינר כסיפא לה למתבעי' והיא דעת הרמב"ם והרא"ש שהביא הרב בהג"ה. ח"מ שם י. והר"ן משמע דוק' אם קיבל עליו המקדש למלוה ואם לא קיבל לא הוי קדושין. ב"ש שם יג.

³⁰ הרשב"א מובא ברמ"א דס"ל כת"ק (בקדושין דף ח') דמחלק בין מנה חסר דינר דכסיפא לה למתבעי' ובין ההיא דר' אליעזר דחסר צ"ט דלא כסיפ' למתבעי. ח"מ שם יב. ואפילו אמר תהא עליו כמלוה אינה מקודשת. ב"ש שם יג.

³¹ דממילא בטלו הקידושין כיון שאמר מנה זה ואין מנה במילואו לא מהני מה שישלים. מ"ז שם יא.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

אמר לה³² התקדשי לי בדינר, ונתן לה משכון עד שיתן הדינר אינה מקודשת, שמנה אין כאן משכון אין כאן, כלומר המנה אינו בכאן³³, גם גוף המשכון לא קנתה אלא שעבוד יש לה עליו, ודבר שאין בו ממש הוא ובמה תתקדש.

וכל שכן אם נתן לה שטר על הדינר³⁴ אפילו בקבול קנין שאינה מקודשת שלא קבלה מיניה דבר שיש בו ממש, ויש חוששים לקידושין³⁵.

אבל אם אומר לה התקדשי לי בדינר והרי לך משכון עליו, ותזכה בגוף המשכון³⁶ נגד דינר זה הרי זו מקודשת³⁷.

דף ח:

י. קידשה במשכון מקודשת ... במשכון דאחרים

³² שו"ע ונו"כ שם ו

³³ ופירש הרמב"ן ורשב"א מנה אשר מקדש אותה אין כאן אלא אגוד אצלו תו לא מהני המשכון גם שאר חיובים לא מהני כיון שהקדושין אגוד אצלו אבל הראב"ד פירש מנה אין כאן דאינו מחויב ליתן המנה לכן אין משכון חל אבל אם מתחייב את עצמו ליתן מנה יש משכון.

³⁴ רמ"א שם

³⁵ הרב העתיק זה מדברי המ"מ שכ"כ בשם הרשב"א והרמב"ן, ולדעתי נראה שדין זה אינו מוסכם דהרמב"ן לטעמיה אוזיל שכתב הר"ן בשמו דאף דאמר לה קני משכון בשעבוד מנה דנהי דקניא ליה משכון להווא שעבודא אינה מקודש' דכל כסף קדושין דאגיד גבי בעל לאו קידושין הם ע"כ ס"ל להרמב"ן ג"כ אם נתן לה שטר על הדינר דאינה מקודש' מטעם דעדיין אגיד אצל בעל. אבל הראב"ד ס"ל היכא שנתן לה משכון וא"ל קני במשכון זה שעבוד מנה והתקדשי לי דמקודש' ה"ה נמי היכא דנתחייב לה מנה בקנין וא"ל התקדשי לי בו דמקודש' דלא גרע מחוב דאחרים דמקודש' אי לאו משום חשש דלא סמכה דעתה משום דיראה דילמא מחיל ליה וגבי חוב ידידי לא שייך זה וכמ"ש הר"ן בשם הרמב"ן ע"כ נראה בנתן לה שטר על הדינר הוי ספק קידושין ועוד חוששין שמא הנייר ש"פ. ח"מ שם ח וכו"כ בב"ש י

³⁶ ואם לא אמר תזכה נראה לשיטתו' תוס' מ"ש בשם ר"ח מהני לענין מתנה ולא לענין קידושין ולדעת הסמ"ג והרא"ש אפילו במתנה לא מהני אם לא אמר תזכה בגוף המשכון אלא אמר אל תחזור לי עד שאתן לך כך וכך. ב"ש שם יא

³⁷ עיין בתוספו' בקידושין דף ה' ד"ה מנה אין כאן שכתבו בשם ר"ח דאם אמר אדם לחבירו אתן לך מנה במתנה והניח לו משכון עליה ואמר אל תחזור לי המשכון עד שאתן לך המנה דאז ודאי יכול לעכב המשכון עד שיתן לו המנה ונראה דגם בקדושין כן וא"צ שיאמר תזכה בגוף המשכון. ח"מ שם ט אולם עיין בב"ש שם יא לכאורה שהרמב"ן והרשב"א נראה לשיטתם לא הוי קדושין כיון דגוף הקדושין אגוד אצלו.

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

היה לו משכון³⁸ מאחרים שהלוה להם עליו, וקידש בחוב שיש לו עליו³⁹, אשה, הרי זו מקודשת, יש אומרים⁴⁰ דוקא משכון שהשכין שלא בשעת הלואתו דקי"ל דקנה משכון והרי הוא שלו, לפיכך היא מקודשת דשלו נתן לה, אבל משכון שהשכין בשעת הלואתו אינה מקודשת דלא קנה המשכון ואינו שלו ובמה תתקדש לו. ויש אומרים⁴¹ אפילו משכנו בשעת הלואתו מקודשת, דאע"ג דלא קנהו מ"מ השיעבוד שיש לו עליו וההנאה שהוא במוח במעותיו הוא שוה פרוטה ובו היא מקודשת⁴².

וצריך להודיע לה שאינו שלו, אלא משכון הוא, משום שיכולה לומר אין רצוני להתקדש בדבר שאינו שלי⁴³.

וכל זה מיירי במשכון שיש לו מישראל דקונה המשכון, דכתיב (דברים כד פסוק יג) ולך תהיה צדקה שיש לו צדקה לפי שמלוה לו, אבל במשכון של גוי⁴⁴ כיון שאין לו צדקה בהלואתו אינו קונה המשכון, לפיכך אם קדש בו אינה מקודשת⁴⁵.

יא. מניין לבעל חוב שקונה משכון שנאמר ולך תהיה צדקה אם אינו קונה צדקה מניין מכאן לבעל חוב שקונה משכון

כבר התבאר במסכת פסחים דף לא. שהלואה שבוצעה כנגד משכון ששוה יותר מסך ההלואה, ואמר הלוה⁴⁶ בשעת הלואה אם לא אפרע לך⁴⁷ לזמן פלוני גבה חובך מהמשכון והמותר יהא מתנה מעכשיו, הרי זה אסמכתא, ואין כונתו לכך באמת, וכן אם אמר לו אם לא אפרה המשכון עד זמן פלוני

³⁸ שו"ע ונו"כ שם כח יב

³⁹ עיין קהלת יעקב שם שכתב עיין בספרי נה"מ סי' ס"ז ס"ק י"ג בביאורים שהכרעתי דדוקא כשמקדשה להיות קנוי לה להחזיק אצלה עד שיפרע לה ולא לגבות מהמשכון אז מקודשת דבענין זה קנוי להמלוה לגמרי שיהי' יכול למוכרו דהא כתב המור שם דלא גרע שט"ח ממשכון אלמא דחד דינא אית לי' לשט"ח עם משכון וכמו שיכול למכור שט"ח בכה"ג כמ"ש התוספת כתובות דף פ"ה ד"ה המוכר ה"ג יכול למכור משכון בכה"ג ולקדש בו אשה כה"ג אבל כשמקדשה במשכון שתהיה יכולה לגבות מהמשכון שדעתה על כל החוב לגבות מהמשכון דמי החוב אינה מקודשת דבכה"ג אינו יכול למכרו ג"כ דכיון שצריך קודם גוביינא לתבוע מקודם להלוה דנכסי דבר אינש אינו רק ערבון ואחר אינו יכול לתבוע להלוה דמצי אמר לי' לאו בע"ד ידי את.

אבן העזר סימן כח סעיף יב

⁴⁰ רמ"א שם

⁴¹ דעת הרמב"ם

⁴² לבוש ואפשר זה כונת הט"ז שם כב

⁴³ ב"ש שם לא

⁴⁴ רמ"א שם

⁴⁵ לבוש שם וח"מ כ

⁴⁶ וה"ה אם אמר כך המלוה אם לא תשלם לזמן פלוני המותר יהיה מתנה מעכשיו

⁴⁷ פתחי חושן חלק א (הלואה) פרק ח – קצת דיני משכון סעיף כו – כח

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

יהא מוחלט בידך, והמשכון שוה יותר מדמי החוב, יש אומרים שזה אסמכתא, אבל אם אמר לו אם לא אפרע עד זמן פלוני יהא המשכון קנוי לך מעכשיו, קנה ואין בזה משום אסמכתא, אף על פי ששוה יותר מהחוב, ויש אומרים שאפילו באופן זה, אם המלוה אינו רוצה במשכון יכול לתבוע פרעון החוב.

יב. התקדשי לי במנה נטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד אינה מקודשת ... שדיתנהו קמיה דלא הוה קידושין

אמר לה⁴⁸ התקדשי לי בדינר זה, ונטלתו וזרקתו⁴⁹ לים בפניו, או לאור, או לכל דבר האבוד שם, אינה מקודשת, שאומרים אנו בזריקתה הראתה לו שאינה מתרצית לקידושין, אף על פי שחייבת לשלם⁵⁰, ואין צריך לומר אם זרקתו בפניו, למקום שאינו אבד שאינה חייבת לשלם, שהזריקה מוכחת שאינה חפיצה בקידושין.

ודוקא זרקתו בפניו, אבל זרקתו לפניה, קרוב לה או לתוך ד' אמותיה הוה קידושין. וכן אם זרקה הקידושין והיה בחצרה, מקודשת, אא"כ דאמרה בפ"י דאינה רצונה להתקדש לה⁵¹.

יג. התקדשי לי במנה תנם לאבא ולאביך אינה מקודשת על מנת שיקבלום לי מקודשת

⁴⁸ שו"ע ונו"כ אבהע"ז ל ז

⁴⁹ בגליון ש"ע מהגאון רע"ק איגר זצ"ל נ"ב דוקא תוך כדי דבור תשובת חכ"צ סימן קט"ז עכ"ל ועיין בתשובת חתם סופר סימן פ"ד עיין בס' המקנה ובס' קה"י ובס' טיב קידושין אות י"א מ"ש בזה.

⁵⁰ ולא אמרינן כיון שהיא חייבת לשלם לו ודאי נטלתו לשם קידושין, והא דקא עבדת הכי שזרקתהו סברא איבדקיה להאי גברא אי רתחנא הוא אי לא, לא אמרינן הכי שאין דרך לעשות כן והזריקה מוכחת שלא נתרצית לו, ומשום הכי זרקתהו, לבוש שם ט"ז ד

⁵¹ ח"מ שם יא וכ"ד הב"ח והב"ש יב סיים וצ"ע

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

אמר לה התקדשי לי⁵² במנה ואמרה לו תנהו לאבא או לאביך או לפלוני, ונתנו להם, אף על פי שאמר לה בשעה שנותן להם הרי את מקודשת לי במנה שאני נותן להם אינה מקודשת⁵³.

אבל אם אמרה תנהו לאבא או לאביך או לפלוני שיקבלם לי, הרי זו מקודשת מיד בנתינתו להם בשליחותה, אפילו לא חזר ואמר לה בשעת נתינה להם הרי את מקודשת לי במנה זו שאני נותן להם מקודשת, שהרי זה כאילו קבלה היא בשתיקה, שאומרים אנו הואיל ודבר עמה בתחלה מעסקי קידושיה וקבלתם בשתיקה דהויא מקודשת. אולם צריך לומר להם תזכו בקדושין אלו לפלונית⁵⁴.

יד. התקדשי לי במנה תנם על גבי סלע אינה מקודשת ואם היה סלע שלה מקודשת ... סלע של שניהם מהו תיקו

אמר לה⁵⁵ התקדשי לי במנה, ואמרה לו הניחהו על הסלע אינה מקודשת⁵⁶, ואם היה הסלע שלה מקודשת משום הרי הוא לה הצירה⁵⁷ וחצירו של אדם

⁵² שו"ע ונו"כ שם ח

⁵³ ולא דמי להא דאמרין לעיל דף ז. תן מנה לפלוני ואתקדש אני לך דמקודשת מדין ערב, דהתם אינה קאמרה ליה מעיקרא ונתן על פיה והויא כמו ערב, אבל הכא אינה קאמרה מעיקרא ואמרין היא משטה בו להשיב על דבריו לומר תן מעותיך לאחרים אני איני רוצה בהם.

⁵⁴ אבל אם נתן להם בסתם מנא ידעו שיזכו לה וא"כ לא קנתה היא הקדושין. ח"מ שם יב

⁵⁵ שו"ע ונו"כ שם ט

⁵⁶ רש"ך ח"א סימן קנ"ב כתב אם הסלע קרוב לד' אמותיה יש לחוש לקדושין. נתן הכסף ע"ג קרקע ונמלתו משם אינה מקודשת כלל. תשובת מהרי"ל סי' ע"ד. אבל הרשד"ם ח"א סימן כ"ד והרנ"ח ח"א סימן פ"ד והר"ח"ש בתשובתו [תורת חיים ח"ד] סימן כ"ב פסקו דהוי מקודשת גמורה. ומהריב"ל ח"ב סי' ל"ג כתב שאין בידו להכריע אם היא מקודשת גמורה או ספק מקודשת. והרש"ך ח"א סי' קנ"ב כתב דהוי ספק מקודשת. זרק הקדושין לתוך שוליה לא הוי כמלי קדושין מע"ג קרקע והוי מקודשת הרשד"ם חלק אה"ע סי' ע"ו ועיין בנה"ג בהנהגות המור ג' ד' ו'. באר היטב שם ח

⁵⁷ הנה לפרש"י ורמב"ם איירי הסוגיא שתתקדש מתורת חצר אם הסלע שלה הוא וכן בסלע של שניהם עלתה בתיקו אם תתקדש בתורת חצר אף על גב בעלמא קי"ל חצר שותפין אין קונין זה מזה מ"מ כאן בקדושין שיש לה חלק בחצר ולו ניהא שתקנה אמרין שמקנה לה החצר, ולשיטות תוס' לא איירי בתורת חצר כי חצר שותפין לא מהני אפילו בקדושין אלא איירי כל הסוגיא בבא המנה אח"כ לידה או אמרין כשאמרה הניחהו על הסלע והוא אין שלה גלתה דעתה שאין רצונה להתקדש לו תו לא הוי קדושין אפילו כשבא לידה כמו בהבא מיהבא ובסלע של שניהם עלתה בתיקו אם בא לידה.

מיהו גם לשיטות תו' נראה אם היה סלע שלה ועמדה אצל הסלע מקודשת מדין חצר אלא הסוגיא לא איירי מזה.

בית שמואל על שולחן ערוך אבן העזר הלכות קידושין סימן ל סעיף ט

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

קונה והרי הוא כמו שקבלתו, לפיכך אם היה הסלע של שניהם הרי היא ספק מקודשת.

ויש אומרים⁵⁸ שהטעם שמקודשת בסלע שלה משום דשםמכה דעתה יותר כשהסלע שלה, לפיכך סבירא ליה דוקא כגון שייחדה לו הסלע כגון שאמרה לו תן על סלע זה או על סלע שלי כלומר בסלע זה סמכה דעתי ונתרצית, אבל אם אמרה תן על הסלע סתם אפילו נתן על סלע שלה אינה מקודשת, שהרי זה כאילו אמרה ליה איני חפצה בקידושך השליכהו על הסלע.

טו. התקדשי לי בכנר תנהו לכלב אינה מקודשת ואם היה

כלב שלה מקודשת ... כלב רץ אחריה מהו ... תיקו

התקדשי לי בכנר⁵⁹ זה ואמרה לו תנהו לכלב זה, אם היה הכלב שלה הרי זו מקודשת⁶⁰ ואם לאו אינה מקודשת.

ואם היה הכלב רץ אחריה לנשכה ואמרה כן, מבעיא לן בגמרא וסלקא בתיקו לפיכך הוי ספק מקודשת.

אם התחילה היא ואמרה לו תן כבר לכלב או תן דינר על הסלע ואתקדש אני לך, יש אומרים דדינו כמו באמרה תן דינר לפלוני ואתקדש אני לך שנתבאר לעיל דף ז. ויש אומרים דלא דמי כלל להתם, שמכיון שמגיע הנאה לאיש אחר מקניא נפשה ומקודשת⁶¹.

וכן הדין בכל מוציא ממון לאבוד על פי חבירו אף על גב שאמר בהדיא ואתחייב אני לך לאו כלום הוא. והוא הדין באשה אם אמרה זרוק מנה לים ואתקדש אני לך אינה מקודשת.

ויש מחלקין בין סלע וכלב ואומרים דבתנהו על הסלע אפילו אמרה ואתקדש אני לך לאו כלום הוא שלא עשה כלום על פיה, אבל בתנהו לכלב אילו אמרה ואתקדש אני

⁵⁸ רמ"א שם והם דברי הרמ"ה ואף שכ' אותם בשם י"א הם מוסכמים ואין חולק עליהם דזה דבר פשוט דאם היא אמרה תן על הסלע דרך דחיה מה מועיל שהוא נתן על סלע שלה הא אפילו לתוך חיקה לא מהני. ח"מ שם יג

⁵⁹ שו"ע ונו"כ שם יא

⁶⁰ בזה לא מיירי בנותן לחיקה כי בהנאה זו שהוא נותן לכלבה מקודשת והא דכתב רמ"א וגם זה מיירי וכו' היינו דהרישא בכלב דעלמא דאינה מקודשת ממילא הוה ביטול הקידושין שעושה אח"כ משא"כ בסיפא דיש לה הנאה מתקדשת באותה (נתינה) לכלבה והכלל הוא כל שאין באותו ענין עצמו קידושין נעשה ביטול על הקידושין שאח"כ. ט"ז שם יא, ח"מ טו

⁶¹ דהתם לא הויא מקודשת אלא מדין ערב דאמרינן אף על גב דלא מטיא הנאה לידה מכל מקום כיון דמטיא הנאה לאיניש אחריני משתעבד, הוא הדין נמי האשה אף על גב דלא מטיא הנאה לידה מקניא נפשה ומקודשת הואיל ומטיא הנאה לאיניש אחרינא, אבל הכא דלא מטיא הנאה לשום איניש לא מקניא נפשה ואינה מקודשת

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

לך מקודשת כיון שהוציא ממון על פיה ומקודשת מדין ערב, ויש להחמיר⁶² בכולהו להצריכה גט.

טז. התקדשי לי בכנר תנהו לעני אינה מקודשת אפילו עני הסמוך עליה

התקדשי⁶³ לי בכנר⁶⁴ זה, ואמרה לו תנהו לעני פלוני, אינה מקודשת, אפילו נתנו אחר כך בחיקה⁶⁵, אפילו בעני המוטל עליה לפרנסו, משום שיכולה לומר לו בשם שאני מחויבת כך גם אתה מחויב.

היתה בעלת חוב. ובעל חובה דוחק אותה ואמר לה א' התקדשי לי בזה, ואמרה תנהו לבעל חובי אם היה בעל חובה גוי מקודשת גמורה. ואם היה ישראל ופרע לו בפניה הרי זה ספק קידושין⁶⁶.

⁶² כלומר דרך חומרא הוא ולא ע"פ הדין כי תן מנה לפלוני אתיא מדין ערב ובכח"ג אין הערב משתעבד כיון שלא בא ליד שום אדם. ב" שם יח

⁶³ שו"ע ונו"כ שם י

⁶⁴ עיין בס' יד המלך פ"ג מה"א הלכה ד' בענין אי כבר דוקא הוא משום דשייך ביה כי היכא דמחייבא ביה אנא מחייבת ביה את או אפי' דבר חשוב נמי ע"ש. פתחי תשובה שם ד

⁶⁵ ח"מ שם טז

⁶⁶ רשד"ם חא"ה סימן ל"ו, באר היטב ט